

CỤ BẠCH 1910 - 1975

Ngô Trọng Anh

Tôi đáp máy bay về Việt Nam đúng ngay ngày 09 tháng 03 năm 1955, tình cờ kỷ niệm đệ thập chu niên ngày 09 tháng 03 năm 1945 tức ngày Hoàng đế Bảo Đại được thoát ách cai trị của Pháp. Việc đầu tiên của tôi là vào trình diện Bộ Công Chánh và Giao Thông và được Cụ Bạch ân cần đón tiếp. Văn phòng Bộ ở tầng dưới, trong phòng họp. Bàn làm việc của Cụ đặt ở góc phòng, không có nhiều hồ sơ. Có lẽ Cụ đang chuẩn bị bàn giao. Thời ấy là thời Bình Xuyên đang nắm quyền chống đối Thủ Tướng Ngô Đình Diệm nên sinh viên du học không mấy ai muốn trở về. Cụ khen tôi có tinh thần quốc gia rồi điện thoại ngay với Ông Nguyễn Văn Dinh, Tổng Giám đốc Công Chánh giới thiệu tôi trước khi cho tùy phái hướng dẫn đến Tổng Nha. Tôi chỉ gặp Cụ Bạch lần đó rồi thôi không còn cơ hội khác vì Cụ được Cụ Trần Văn Mạo Bộ Trưởng Kinh Tế sang thay thế vài tháng sau. Thủ Tướng Ngô Đình Diệm nghi oan cụ chống chính phủ. Nguyên nhân là có người tố cáo cụ có chụp hình chung với lực lượng Bình Xuyên vào những năm về trước. Cũng đúng mười năm sau (1965), tôi đang ở trong văn phòng Bộ đặt ở lầu trên, bỗng nghe Cụ Bạch gọi xin về Bộ Công Chánh vì bên Canh Nông họ cho Cụ về hưu không tái dụng nữa. Cụ cho biết Cụ rất nghèo ở cư xá Lữ Gia, cần phải có đồng lương chính phủ thêm, ngoài việc đi dạy Trường Công Chánh Phú Thọ, thù lao không bao nhiêu. Tôi mời Cụ sang giữ chức Tổng Thanh Tra và Cụ rất bằng lòng. Trước đó tôi cũng mời Cụ Dẫn ra quản lý Công Quản Xe Buýt vì được biết gia cảnh hưu trí của Cụ Dẫn khá chật vật (cụ vốn liếng chỉ còn có mỗi cái răng). Một năm sau (1966), tôi từ chức Quốc Vụ Khanh đặc trách Thanh Tra, Viện Trưởng Viện Giám Sát, và điện thoại với Ủy viên Công Chánh Bùi Hữu Tuấn để xin một chân

Thanh Tra vì cũng cần phải có đồng lương chính phủ thêm vào thù lao đi dạy ở Đại Học Vạn Hạnh. Tôi làm việc chung với Cụ Bạch một cách thoải mái gần 10 năm và nhờ vậy được biết Cụ nhiều. Ngoài việc đi dạy Géométrie descriptive, Cụ làm Tự điển Khoa học, một công việc trường kỳ không bao giờ xong, trong một gian phòng bụi bặm chật hẹp (trong khi chờ đợi Bộ có ngân sách xây cất nhà mới). Không mấy ai đến thăm Cụ cả ngoại trừ gà vịt của Ông Gấm ở bên cạnh sang phá rối trật tự hồ sơ tự điển. Cụ Bạch không bao giờ thắc mắc điều gì. Ai làm gì cũng được, khó khăn thì Cụ giúp, nhớ ơn thì tốt mà quên ơn thì thôi. Cụ thường xuyên đến Quân Y Viện Tổng Tham Mưu hiến máu cho binh sĩ Cộng Hòa.

Tội nghiệp, không biết Cụ nghe ai xúi dại nên đợi lúc về hưu mới bắt đầu kinh doanh làm nhà cho Mỹ thuê. Nhờ quen biết với Việt Nam Ngân Hàng, Cụ mượn vốn để xây mấy căn nhà ở Gò Vấp (gần nhà Ái Hữu Hồ Văn Trượng). Xây xong đúng ngày Tết Mậu Thân và vì cung tài lộc của Cụ quá xấu, những căn nhà nói trên nằm trong khu vực giao tranh nên một phần bị bom đạn, một phần bị kẻ gian lấy hết các cửa và đồ trang bị. Sau Tết Mậu Thân là lúc Mỹ sửa soạn rút lui nên dư nhà, không ai chịu thuê, nhất là ở khu vực không an ninh tha hồ dân đến tỵ nạn rồi đóng đô luôn khỏi trả tiền nhà vì biết Cụ từ bi.

Trong lúc khó khăn này thì việc triển hạn lưu dụng Cụ lại không được Ngân Sách chấp thuận, thật là họa vô đơn chí đành phải ra đi thôi. Ngày làm lễ bàn giao Tổng Nha lại cho tôi (ngày nào, năm nào tôi không nhớ, có thể 1970; sợ dĩ quên vì có bàn giao cũng như không, thiếu chuyển tiếp nhờ mọi

sự không có gì thay đổi). Lý do không chuyển tiếp được vì thấy Cụ bùi ngùi chia tay ra về cư xá Lữ Gia quá chật không có chỗ chứa sách vở, nên tôi mời Cụ giữ lại căn phòng duy nhất có máy lạnh của Tổng Thanh Tra. Xin Cụ cứ xem như nhà riêng, khỏi bàn giao, đừng dọn dẹp gì cả, mời Cụ ở lại tiếp tục làm Tự Điển Bách Khoa, tiếp tục dạy Géométrie descriptive, và giữ luôn chìa khóa phòng. Riêng tôi thì ngồi đầu cũng được, nóng thân nhưng mát bụng; duy chỉ có một chút áy náy trong lòng là mình không có cách gì mà can thiệp thượng cấp giúp Cụ già thanh bạch và đạo đức hiếm có này.

Một hôm Cụ nhờ tôi tính gấp bê tông cốt sắt cho đài tượng Phật bốn thân xây tại Vĩnh Long do Đại Tá Tỉnh Trưởng Dương Hiếu Nghĩa yêu cầu (hiện ở Washington State). Tòa tỉnh đã mời chư Tăng Tịch Lan đến làm lễ đặt viên đá đầu tiên. Bây giờ tôi mới biết Cụ âm thầm tu hành để giải nghiệp từ lâu. Cụ và tôi cùng đi Vĩnh Long dự lễ, hôm đó tình cờ gặp cố Ái hữu Mai Lan Phương (em rể Ái hữu Hồ Đăng Lễ và hôn phu của người học trò của tôi) đang lo việc kiến trúc tại đây. Cụ tin những gì Phật dạy theo Phật

Giáo Nguyên Thủy và cho rằng Phật Giáo Nguyên Thủy có một phương pháp tu rất khoa học; nhưng Cụ lại không hiểu kinh Đại Thừa và thắc mắc tại sao có các nhiều môn phái tranh chấp như vậy. Đạo ấy chưa có những khám phá mới về thiên văn và vật lý vũ trụ và phương pháp điện toán cũng chưa hoàn hảo nên tôi rất thiếu phương tiện để trình bày lý bất nhị Phật Giáo cho Cụ, nói một cách khác thiếu ngón tay hiện đại để chỉ trăng.

Cụ vãng sanh giải nghiệp cũng đúng 10 năm (1975) sau ngày nhận chức Tổng Thanh Tra (1965). Cụ cho người giao chìa khóa phòng làm việc cho Cộng sản đến tiếp thu, rồi vào nằm nhà thương Grall chữa bệnh, bỏ lại Tự Điển Bách Khoa dang dở, vĩnh biệt học sinh Trường Công Chánh để ra đi không hẹn ngày về. Tôi và các Ái hữu Tổng Nha Thanh Tra đến thăm viếng Cụ tại bệnh viện lúc Cụ hôn mê (tôi chỉ nhớ trong số đó có các Ái hữu Nguyễn Văn Ngân, Phan Văn Lâm, Hồ Văn Trọng và Dương Thanh Đàm). Tôi được tin Cụ thất lạc một ngày sau khi tôi đăng ký đi học tập cải tạo dài hạn. Mặc nghiệp tù nên tôi mất cơ hội tiễn chân Cụ lần cuối cùng.

Thân Tình

Ái Hữu Công Chánh

Nguyễn Văn Thái

Sân trường Phú Thọ chia tay,
Mang bao kỷ niệm tháng ngày chưa quên.
Bạn bè từng nét từng tên,
Từng môn thầy dạy từng nền móng xây.
Thực hành, lý thuyết hăng say,
Bê tông cốt sắt, sàng rây, nhựa ngào.
Đức bền vật liệu nhiều vào,
Thủy lợi nước cống ào ào chảy ra.
Địa hình máy nhẩm thật xa,
Lung linh mịa đọc mắt hoa giữa trời.
Học đường kỹ thuật tuyệt vời,
Ôm bao giấc mộng xây đời quê hương.

Rồi cơn giông tố tha phương,
Bụi đường thấm áo phong sương xứ người.
Giờ đây lưu lạc muôn nơi,
Lá thư công chánh lại khơi bạn bè...
Rộn ràng đất khách nhiều kẻ,
Mượn dòng lá thăm tìm về bạn xưa.
Cùng nhau một món quà đưa,
Gửi về giúp bạn giọt mưa chút tình.
Bóng hình cốt sắt, mịa nhìn,
Một trường công chánh thấy mình với ta.
Hai bên xứ lạ, quê nhà,
Đậm tình ái hữu chan hòa dài lâu.

07 - 08 - 1998